

*Zpravodaj
města Štramberka*

1/2004

O B S A H

<i>Vojtěch Petráš</i> Zemědělská usedlost Matýskovice, pohled od jihu kresba kolorovaná akvarelem, 1959	titulní strana obálky
<i>Vojtěch Petráš</i> Štramberská květena vápenomilná — Chrpa porýnská čili latnatá na vrchní Skalce dne 10. 8. 1960, výška 60 cm	2. strana obálky
<i>Věra Michnová</i> Zprávy z radnice	4
Jak jsme společensky a kulturně prožili první čtvrtletí 2004	5
<i>Josef Marek</i> Živý Betlém	7
<i>Josef Adamec</i> Vzpomínka na Ladislava Geryka z Libotína	8
<i>Bohumil Kresta</i> O názvu města Štramberka	10
<i>Josef Marek</i> Historie štramberského dechového orchestru — dokončení	12
<i>Bohumil Kresta</i> MUDr. Adolf Hrstka — Štramberk a Kotouč, část I.	14
Socha Panny Marie na Kotouči	16
<i>Josef Adamec</i> V poutech tradice (200 let cesty k L. Janáčkovi a potažmo A. Dreslerovi)	17
<i>Bohumil Kresta</i> Historiky starých kamenářů, část III.	26
<i>K. J. Maška</i> Pravěké nálezy ve Štramberku, část III.	27
<i>Bohumil Kresta</i> Co Štramberák, to advokát, dokončení	29
Z Mudrosloví předků	30
Živý Betlém, k článku na str. 7	3. strana obálky
<i>Jaroslav Michna (fotografie)</i> Štramberk — Libotín dne 19. 3. 2004	4. strana obálky

ZPRAVODAJ MĚSTA ŠTRAMBERKA č. 1/2004

Zodpovědný redaktor: Aleš Durčák. **Redakční rada:** Karel Hrček, PhDr. Anna Hřčková, Bohumil Kresta, Josef Marek, Věra Michnová, Mgr. Jana Milichová a Vojtěch Petráš. **Jazykové korektury:** Aleš Durčák. Copyright si podržují autoři, kteří rovněž ručí za věcnou správnost jednotlivých příspěvků. Redakce si vymezuje právo stylistických úprav a krácení textu. Nevyžádané materiály zůstávají součástí archivu ZMŠ. Adresa redakce: Muzeum Zdeňka Buriana, Náměstí 456, 742 66 Štramberk, tel.: 556 852 240, e-mail: mzb@stramberk.cz. **Vydává:** Městský úřad Štramberk (tisk povolen rozhodnutím č.j. 1217/94-RR-408 referátu regionálního rozvoje Okresního úřadu v Novém Jičíně dne 3. 11. 1994). Vychází: 4× ročně. **Výroba:** Tiskárna a nakladatelství *Beatrix*, Dobrá. Březen 2004.

Zprávy z radnice

Věra Michnová

Nový rok 2004 nezačal nijak radostně pro naši radu a zastupitelstvo, protože ve všech doznívala tragická nešťastná nehoda, která ukončila v prosinci život mladého člověka, člena rady a předsedy komise rozvoje a dopravy, Ing. Vladimíra Skalíka.

19. schůzi rada prožila ve vlaku, protože jela, jako každoročně, navštívit veletrh cestovního ruchu GO a Regiontour v Brně. Při cestě vlakem radní projednali plánovanou rekonstrukci Základní školy a tělocvičny, dále hlavní body rad a zastupitelstev na celý rok 2004. Další rada se zabývala organizací obecního bálu, řešila platové otázky zaměstnanců, dopravní obslužnost v roce 2004, byly projednány majetkoprávní úkony prodeje a výpůjček pozemků aj. záležitosti. Dále bylo vyhlášeno výběrové řízení na realizaci stavby „Rekonstrukce a přístavba objektů ZŠ Štramberk“ na I. etapu. Tento záměr je velkolepý, bude rozložen zřejmě do tří etap. Celkově by měla být uspokojena potřeba ZŠ co se týká počtu učeben a také hlavní šaten. Přístavbou ZŠ směrem k tělocvičně získá škola 3 nové učebny a tolik nutné šatny v suterénu, dále bude nadstřešen a zaizolován spojovací krček od školy k tělocvičně, dojde ke generálce tělocvičny (palubovka, zvuková a tepelná izolace, odpady, elektrorozvody, vzduchotechnika, zastřešení celé budovy aj.). Nadstavbou vestibulu tělocvičny vznikne prostor pro malou tělocvičnu, dále divácký balkon pro akce ve velké tělocvičně a zázemí a ještě by mělo dojít k rekonstrukci a nadstřešení venkovních volejbalových šaten a úpravě venkovního prostranství. Rozpočet stavby je asi 30 mil. Kč. Pro letošní rok město získalo účelovou dotaci ze státního rozpočtu ve výši 10 mil. Kč. Koncem února proběhlo výběrové řízení na zajištění dodavatelské firmy a tou je stavební firma STAVO-KOMP, stavební a.s. Karviná.

21. schůze rady měla na pořadu blok bezpečnostní, byl přizván velitel Policie ČR z Koprivnice, dále velitel Městské policie Štramberk, velitel štramberské Jednotky sboru dobrovolných hasičů a předsedkyně komise pro projednávání přestupků. Byly projednávány majetkoprávní úkony i ostatní organizační záležitosti.

22. schůze rady se brodila čísly rozpočtu, a to hospodařením roku 2003, plněním rozpočtu na rok 2004, bylo předloženo rozpočtové opatření a také stavební akce na rok 2004. Byly uloženy úkoly pracovníkům města ve spojitosti s různými problémy ve městě, ať už ekonomického rázu, v oblasti cestovního ruchu a bydlení. Bude se opravovat veřejné WC v areálu hradu a také WC v Kulturním domě na Náměstí.

Poslední rada v pořadí 23. měla na pořadu oblast, kterou spravují Technické služby města Štramberka a Bytová správa města Štramberka. No nedá mi to, abych se zde nezmínila o obrovském úsilí a hodinách bez spánku pro pracovníky TS Štramberka, když si vzpomeneme na tu sněhem ukrutně bohatou zimu. Hluboce se před nimi klaním, protože dokázali udržet celkem dobrou průjezdnost města a sjízdnost silnic.

Zastupitelstvo se sešlo celkem třikrát, z toho dvakrát řádně a jednou mimořádně. Byly projednávány úkoly a problémy, které rada doporučila zastupitelstvu ke schválení nebo projednání.

Ještě o jedné velké připravované akci je třeba se zmínit. V loňském parném létu jsme se neměli kde osvěžit, neboť z technických důvodů bylo uzavřeno koupaliště a v letošním roce se připravuje zahájení jeho náročné přestavby na celoročně využívaný Areál rekreace a relaxace Libotín. 14. dubna starosta města, Ing. Jan Socha, pořádá veřejné představení těchto dvou projektů, jednak přestavby ZŠ a tělocvičny a jednak přestavby koupaliště, v Kulturním domě na Náměstí se zahájením v 16 hodin. Budou přítomni i projektanti těchto dvou akcí. Kdo je místní, nebo z blízkého okolí, může se přijít s projekty seznámit a zptat se na to, co ho zajímá kolem připravovaných přestaveb.

Protože jaro už je tady, přeji vám, abyste si ho pěkně užili a aby už konečně zaskvítilo to tak toužebně očekávané sluníčko.

Jak jsme společensky a kulturně prožili první čtvrtletí roku 2004

Věra Michnová

Zima je zasvěcena zimním radovánkám, k nimž kromě lyžování patří navštěvování plesů a bálů.

8. ledna 2004 byla vernisáží otevřena výstava dětských prací, kde se nám představili zástupci dětských umělců ze Základní školy, mateřských škol a Základní umělecké školy ve Štamberku. Výstava trvala do 1. února 2004.

Letošní plesovou a taneční sezonu zahájili sportovci, tentokrát oddíl volejbalu, 16. ledna Sportovním plesem v tělocvičně na Zauličí. Vstupné činilo 100 Kč.

17. ledna, den po té, v Kulturním domě na Náměstí měli hasiči svůj tradiční Hasičský bál, k poslechu i tanci hrála skupina Proměny Honzy Hanibala. Vstupné 60 Kč.

31. ledna se sešli tanečníci na Holubářském plese v Kulturním domě na Náměstí a jejich výkony podpořil MSS Band, vstupné stálo 70 Kč.

7. února proběhly hned dvě akce. Ve 14 hodin slavnostní vernisáž výstavy mladých ostravských výtvarníků Martine Dragon a Jaroslava Němce. J. Němec je mimochodem pracovníkem našeho Městského informačního centra. Úvodní slovo přednesl Aleš Durčák. Po skončení vernisáže jsme měli možnost si poslechnout koncert česko-švédského jazzového tria z Ostravy Facing West Trio v Kulturním domě na Náměstí.

13. února pokračovalo plesání na Obecním bále ve všech prostorech Kulturního domu. V sále hrála skupina „A je to...“ a v zasedací místnosti, malém sále, hrál František Černoš z Veřovic na klávesy. Hlavním pořadatelem byl pro letošní rok zvolen Ing. Jan Socha. Vstupné bylo 90 Kč.

Restaurace Dallas uspořádala dne 20. února I. Maškarní bál.

Završením plesové sezony byl vyhlášený a hojně navštěvovaný Maškarní divadelní bál s pochováním basy, končínový dne 21. února. K tanci i poslechu hrála skupina Jiřího Rymla „A je to...“ Vstupné bylo 50 Kč.

21. února proběhl turnaj v šipkách v restauraci Obecní hospodě.

5. března se sešly děti i jejich rodiče na Maškarním bále pod Trúbou, který uspořádal Dům dětí a mládeže ve Štamberku spolu se Základní školou. Bál se konal v tělocvičně na Zauličí a bylo plno.

Tentýž den byl zahájen už VII. ročník Štamberké divadelní přehlídky amatérských souborů. Úvodní slovo měla paní Věra Halamíková, členka divadelního souboru Kotouč Štamberk a starosta města Ing. Jan Socha. Prvním představením přehlídky byla hra Miloše Kulišťáka Selský práh, se kterým vystoupil soubor CHAOS z Valašské Bystřice.

12. března pokračovala divadelní přehlídka vystoupením divadelního souboru Vicena z Ústí nad Orlicí v představení Alana Ayckbourn Kdes to byl(a) v noci?

13. března byla vernisáží zahájena jedinečná autorská výstava akademického malíře a ilustrátora Gustava Kruma Český komiks. Úvodní slovo měli Aleš Durčák a Věra Michnová. Je to první z výstav u příležitosti osmdesátého výročí narození tohoto významného českého umělce.

19. března k nám přijel divadelní soubor při SHD v Tisku Tísovjáček s pohádkovým příběhem Jana Drdy Dalskabáty hříšná ves aneb zapomenutý čert.

20. března zavítal, jak řekl „do pohádky“, do Štramberka brněnský violoncellový virtuóz Jan Škrdlík, aby se nám představil ve hře na violoncello a také jako vypravěč a svá vyprávění doplnil diapositivy z cest po USA. Tento zajímavý projekt měl název Koncertování na třech kontinentech.

V tutéž dobu, v tentýž den se utkali šipkaři v Obecní hospodě v turnaji o Velikonoční pohár a bylo je slyšet i v průběhu koncertu v sále. Bohužel toto řešení, restaurace v bezprostřední blízkosti sálu, je velmi nešťastné a nevhodné. Protože téměř každá kulturní akce je znehodnocována tímto silně rušivým elementem. Jedině koncert dechového orchestru je schopen hluk překonat.

26. března se už ve čtvrtém pátečním večeru divadelní přehlídky představil soubor ŠAMU ze Štítiny ve hře Michaila Sebastiana Bezejmenná hvězda.

Ráda bych se zmínila ještě o jedné aktivitě, na kterou se vždy tak trochu zapomíná, a to je naše kino. Díky zapálení a fandovství promítače Pavla Bára a také díky městu, které si chce městské kino uchovat, hrajeme každou neděli dvě představení, jedno v 17 hodin a druhé v 19.30 hodin.

Z výstavy Gustava Krupa „Český komiks“ v Muzeu Zdeňka Buriana.

Živý Betlém

Josef Marek

V roce 2003, poprvé v historii, se vánoční pásmo „Živý Betlém“ uskutečnilo v jeskyni Šipka na Kotouči. K volbě tohoto neobvyklého prostředí vedla režiséra Josefa Marka stropní malba mistra Jano Köhlera ve štramberském kostele sv. Jana Nepomuckého, která zobrazuje Svatou rodinu v Šipeckém prostředí. Předpoklad se ukázal správný, až na skutečnost, že příznivé počasí bez sněhu, s teplotami okolo 0° C, způsobilo neobvyklý příliv návštěvníků, kteří se do jeskyně nevešli. To je pro pořadatele pro příště důvodem k zamyšlení. Na programu se opět podílely oba divadelní soubory — Pod věží a Kotouč, Lašské žesťové kvinteto, taneční skupina Zdeny Havlové, hudební skupina Aug. Hykla a členky chrámového sboru. Věrohodnost až krutost prostředí nejlépe vystihla představitelka Marie B. Křupalová: *„Byla mi strašná zima. Úplně jsem se dokázala vžít do pocitu Panny Marie v Betlémě.“*

Jano Köhler — výzdoba štramberského kostela sv. Jana Nepomuckého, 1929.

Vzpomínka na Ladislava Geryka z Libotína (aneb Štramberák ze Zlína)

Josef Adamec

Pana Ladislava Geryka jsem poznal už jako více než osmdesátiletého. Ale plného elánu s mnoha plány a aktivitami. Věděl toho hodně o Štramberku, o jeho historii, o náboženských dějinách a nepokojích přímo ve Štramberku. Měl rozsáhlé vědomosti o svých předcích a příbuzenských vztazích. Nežil však jenom minulostí, zajímal se i o současné dění, při svých návštěvách rodného města vytvořil vždy řadu zajímavých fotografií (jako jeho synovec Jiří Špaček z Prahy). Měl svoje město rád. Dlouhá léta žil ve Zlíně, kde i přes svůj pokročilý věk zcela nečekaně — a uprostřed doslova tvořivé práce — 21. srpna 1989 zemřel. Po 15 letech si zaslouží vděčnou vzpomínku.

Vlevo čp. 135 na Skalce, (foto z r. asi 1975)
Vpravo čp. 358 u Libotína, (foto okolo r. 1959)

Na fotografii p. Ladislava Geryka, pravděpodobně z poloviny 70. let 20. stol., je zachycen dnes už neexistující domek čp. 135 na Skalce.

Na zadní straně fotografie bylo rukou napsáno:

„V čp. 135 bydlel Ferdinand Štěpán, svědek na mamčině svatbě — bratr dědečka Petra Štěpána a po jeho smrti poručník mamky. Dům prodal Josef Štěpán, asi vnuk Ferdinanda, (invalida po úraze kládami na silnici vedle p. Hornycha).“

Pan Geryk Ladislav, štramberský rodák (* 28. 6. 1903 v Libotíně čp. 358), byl posledním štramberským předválečným poštmistrem. Ještě po válce se krátce vrátil na štramberskou poštu, ale nakonec odešel do Zlína. Od mládí se zajímal o minulost svého rodného města, vzpomínal na „Libotín“, takřka do posledních okamžiků s nepředstavitelnou pečlivostí a důsledností zpracovával silně rozvětvený rodokmen svých předků.

Druhá fotografie zachycuje rodný domek p. Geryka (ale i jeho synovce p. Jiřího Špačka, jehož fotografie zobrazují Štramberk minulý i současný). Velice zajímavé bylo poslouchat vyprávění p. Geryka. Na Štramberk, Libotín a na své předky pěkně a rád vzpomínal. Setkal jsem se s ním několikrát v 80 tých letech (20. stol.). Sám (v červnu 1943) zaznamenal vzo-

mínku tradovanou v Libotíně: „...V knize Kázně a Řeči od Jana Kollára z r. 1831, (nacházející se v jedné libotínské chalupě), bylo zapsáno, že tuto knihu koupil Filip Hykel (Philip Hükel)*)...V čp. 358 býval nájemník Prosek, tak zvaný faktor...Stavení čp. 358 bylo přestavěno v roce 1876 jako zděné na stejném místě jak stávalo dřevěné a prý i na stejných základech. Na prvním trámě od okna v kuchyni bylo vyřezáno to datum...“ (faktoři byli hlavní výrobci, kteří nechávali vyrábět látky po domech).

Ve Zpravodaji č 4/2004 se Jiří Špaček ve vzpomínkách vrátil do Libotína ke štramberské tetě Anně H. — sestře p. Geryka. Na jeho vzpomínky navážu citátem z dopisu: „...víte, my všichni bratrance a sestřenice jsme se vraceli rádi do Štramberka a k Libotínu, protože taťkova sestra Anna, provdaná Hyklová, všemi nazývána teta Hanka, byla vzácná žena. Byl to pilíř rodiny, celou rodinou milována a proto se všichni rádi vracíme do Štramberka, ač jsme rozseti po celé republice a teta Hanka, která celý život žila u Libotína už dávno nežije...Všichni milujeme Štramberk...“, uvedla v dopise dcera Ladislava Geryka.

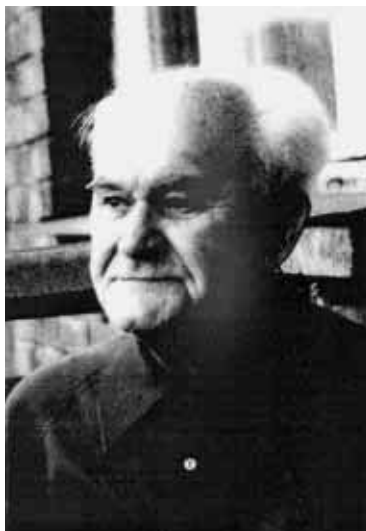
Z vyprávění p. Geryka vyplynula rozsáhlá spřízněnost rodu Geryků s mnoha štramberskými rody Hyklů, Štěpánů, Petrášů, Jašků, Špačků... Život a osudy obyvatel v libotínských pasekách by neměly být zapomenuty!

*) Zápis z matriky oddaných:

2/7 1826 se ženil:

Filip Hykel, tkadlec čp. 358, nekatolík, svobodný, 29 roků, syn Jos. Hykla, tk. dpr. 59 a Rosiny, dc. + Martina Halamíka, domkáře z Věřovic

Mariana, vdova po + Martinu Jaškovi, souk. č. 189, dc. Jiř. Pavelky, nekatolička, 29 roků (To byla prababička p. Lad. Geryka).

Štramberák ze Zlína
p. Ladislav Geryk

O názvu města Štramberka

Bohumil Kresta

V původním názvu města Štramberka už léta mnozí vlastivědní pracovníci i erudovaní historikové chybují. Pokusme se nestranně posoudit nesoulad, a to jak „pro“, tak „proti“.

O nesprávný název města Strahlenberg se nemalou měrou zasloužila kniha Moravské Kravařsko z roku 1898. Ta byla a dosud je mnohými považována za věrohodný pramen k regionální historii.

Název Strahlenberg vedl mnohé k tomu, aby vycházeli ze spojení dvou německých slov, a to strahlen a Berg, kde slovo strahlen znamená zářiti, třpytiti se, a druhá část názvu je v češtině hora. Spojení obou těchto německých slov dává v češtině význam „zářící“, nebo také „třpytivá hora“. Svoji hypotézu opírali o skutečnost, že Štramberk v dávných dobách svými svítivě bílými vápencovými skalami nápadně vystupoval do krajiny a už z daleka poutal pozornost kočovníků, obchodníků či různých poselství putujících Moravskou bránou. Tento výklad by mohl být přijatelný, kdyby v původním názvu města se nacházelo ono písmeno — H, jenže v listině markraběte Jana Jindřicha z roku 1359, která je zachována ve zdařilé fotokopii, žádné Strahl nenajdeme, ale Strall se dvěma —LL—. Takže STRALLENBERG a nikoliv Strahlenberg.

Jak vidíme, tento výklad není dost přesvědčivý, a proto obraťme minci a dejme slovo také straně druhé.

Dobová móda za posledních Přemyslovců si libovala v poněmčování místních názvů i hradů. Strmý břeh Kotouče či Zámeckého kopce vystihnul slovanský název STRMBREG. Tento název města Štramberka, bez ohledu na zgermanizovaný tvar, svědčí o praslovanském osídlení už před rokem 1359, kdy došlo k jeho znovuvysazení, jak uvádí dr. A. Turek. (Mimoходом stížnost šlechty na poněmčování země samotným králem se ozývá také z Dalimilovy kroniky. Nutno podotknout, že se nejednalo o poněmčování národa, ale o pojmenovávání míst německými lokátory).

Archeologickým výzkumem bylo prokázáno, že území Štramberka bylo už před povýšením na město v některých oblastech osídlené. (Blíže o tom V. Šikulová „Přehled dokladů středověkého osídlení Kotouče“ ve sbírkách Slezského muzea v Opavě. Známé je slovanské osídlení v lokalitě Plaňava a Jurův kámen z období 13. století a dříve. Viz J. Pavelčík „Zjišťovací výzkum ve Štramberku“, Novojicko č. 2 — 1960). Že by zdejší usedlíci neměli svou osadu nějak pojmenovanou, dá se jen stěží věřit. V té době existovala už opevněná slovanská hradiska a každé mělo své pojmenování. To nám dokazují názvy osad, které se dochovaly do dnešní doby. Zpravidla byly odvozeny od jména jednotlivce (lokátora) nebo podle osadních kolektivů — jako osada Rataje, což ve staroslovan. byla ves oráčů — rolníků. Ale nejčastějším motivem pojmenování byly přírodní podmínky, ve kterých obyvatelé osady žili, neboli od polohy místa snad pro snadnější orientaci v terénu, jako např. na soutoku řek, mezi řekami to bylo Meziříčí, Brozany podle bydlení u brodu, Zahořany byla osada obyvatel, kteří bydleli za horou apod. A nejinak tomu mohlo být také u nás. Ze všech stran se do zdejší osady či hradiště (Kotouč) přicházelo do kopce. Už původní název začíná „Str...“ a končí německým „berg“. Berg v češtině, jak jsme si už řekli, znamená hora, kopec a to by s polohou místa souhlasilo. Ale slovo „berg“ mohlo být také náhradou původního staroslovanského „brěg“, (viz pozn.), což má stejný význam jako vrch, hora nebo svah. A co první část názvu „Str...“? Tato část mohla být převzata ze všeslovanského slova „strmý“. Název osady by tak ve staročeštině vyjádřil „strmý břeh“, neboli STRMBREG. To by plně odpovídalo zdejšímu kopcovitému terénu, zvláště v minulosti, kdy strmé svahy Kotouče, Zámeckého kopce, Skalek i Bílé hory nebyly tolik zalesněné a jejich strmost už zdálky byla dobře viditelná. Obě slova, jak strmý, tak břeh, mají dosud svůj lexikální význam. Jak tato slova znějí v hovorové mluvě našich předků si názorně ukážeme ve dvou větách. „Eš by

sem šel do takového strmeho břeha, toš pujdu rači naokolo.“ Anebo ještě štavnatěji: „Panebože, co mu to edem napadlo stavit chalupu f takovym strmym břehu. Dyt se tam ani sfuru nĕdostanĕ.“

Tím jsme dali slovo obĕma názorovým stranám. Porovnali jsme oba výklady názvů, a to jak Strallenberg, tak Strmbreg. Je to tedy na vás, abyste posoudili, co bylo dříve: zda slepice, nebo vejce.

POZNÁMKA: indoevropsky — bhergh, německy — Berg, staroč. — breg
Hlásky r a e se ve staročeštinĕ vždy přesmykly, když před skupinou er nebo el byla souhláska a za skupinou také. Příklad: brĕg — břeh.

PRAMENY:

A. Turek: „Dĕjinný prŭmĕt měst na Kravařsku“, Kravařsko, Praha–Brno 1947

Kol.: „Čeština za školou“, Praha 1974

Kol.: „Malý staročeský slovník“, Praha 1979

Názvy města Štramberka během staletí

1359 — castrum STRALLENBERG

1380 — STRALEMBERG

1391—1401 — STRALBERG

1406 — de STRALNBERGH

1406 —1411 STRALEMBERGH

1411 — STRAHLENBERG

1460 — SSTRAMBERG (Š — vytvořeno spřezkou Ss)

1466 — hrad STRAMBERK

1481 — ad castrum STRAMBERGK

1481 — městečko ŠTRAMBERK (1481—1626 Ss — Š)

1510 — na ŠTRAMBERCZE

1517 — zboží štramberského

1523 — na zámku ŠTRAMBERCZE

1524 — hrad ŠTRAMBERK s městečkem Štramberkem

1526 — hrad ŠTRAMBERGK

1531 — na zboží mém štramberském k hradu ŠTRAMBERGKU

1626 — z ŠTRAMBERKA

1633 — STRAMBERG

1677 — STRAMBERG

1718 — STRAMBERG

1751 — STRAMBERG

1771 — STRAMBERG

1835 — STRAMBERG, SSTRAMBERK

1846 — STRAMBERG, ŠTRAMBERK

1872 — STRAMBERG, STRAMBERK

1881 — ŠTRAMBERK, JASNÁ HORA

1885 — STRAMBERG, ŠTRAMBERK

1898 — STRAHLENBERG (viz Ugwicz „Moravské Kravařsko“)

1924 — ŠTRAMBERK

PRAMENY:

A. Turek: „Místopisný rejstřík, díl II.“, St. archiv Opava 1974

Hosák, Šrámek: „Místní jména na Moravĕ a Slezsku II.“, ČAV Praha 1980

Časopis „Kravařsko“ — různé ročníky

Historie štramberského dechového orchestru

dokončení

Josef Marek
kronikář města

První koncert štramberského dechového orchestru v roce 2002 se uskutečnil v sobotu 8. června v Kulturním domě. Vyznačoval se celkovou uvolněností jak muzikantů, tak i zpěváků a sólistů. Koncert vtipně komentovala Iva Bukovjanová z Kopřivnice. Hlavní dirigent Alois Cigán nepopřel, že tento večer byl první veřejnou generálkou na velký podzimní koncert u příležitosti 90. výročí založení orchestru.

Neděle 28. července — mladistvá zjevení v bílých sukýnkách, v modrobílých halenkách, v černých kloboučcích s bílým lemováním — takto se nám představil soubor mažorettek z Kutné Hory. Mnozí se budou jistě ptát: proč až odtamtud? Kdo však pozorně sleduje dění v SHDOMŠ, zajisté ví, že to byl právě tento soubor mažorettek, který se v roce 1999 účastnil velkého turné po Francii spolu s naším orchestrem a šířil tam slávu naší hudby. A protože stará láska či přátelství nerezaví, měla děvčata příležitost na tomto odpoledním promenádním koncertě v Národním sadu představit se i štramberskému publiku. Musím konstatovat, že se velice líbila. Nádherné letní odpoledne pod košatými lípami, které mírnily žhavé sluneční paprsky, přilákalo do parku cca 200 velmi spokojených posluchačů.

Sobota 17. srpna, překrásný teplý večer, byl kulisou třetího Nocturna, jehož pořadatelem je tradičně štramberský dechový orchestr. Čistý výtěžek je opět věnován Dětskému domovu v Novém Jičíně. O pohoštění se tentokrát postarali členové divadelního souboru Pod věží. Hostem večera byl Stanislav Horák, bývalý dirigent Ústřední hudby Ministerstva vnitra. Velice pochvalně se vyjádřil o kvalitách štramberské dechové hudby, některé skladby sám dirigoval. Nesporné kvality potvrdili i zpěváci Petra Hromádková a MUDr. Mořic Jurečka. Předehrávky k vlastnímu koncertu se tentokrát úspěšně zhostilo Lašské dechové kvinteto. Každá akce má svůj vrchol. Tato měla dokonce dva. Jedním z nich byla předehra k Verdiho opeře „Aida“ pod taktovkou Stanislava Horáka, tím druhým pak poslední skladba „Večerka“ Nina Rossiho, kde sólo na trubku zahrál s profesionální jistotou Pavel Hromádka. Vizuálním efektem — krásným nasvícením „Staré věže“, která až doposud vězela v pološeru — se přidal divadelní osvětlovač Pepa Marek. Výtěžek koncertu činil 6 000 Kč, výtěžek bufetu 1 000 Kč. Celou částku, včetně balíčku s cukrovinkami a Štramberskými uchy, předal ředitelce dětského domova dirigent dechového orchestru a organizátor Nocturna Alois Cigán.

Přehlídka slavných skladeb (viz program), velkých dirigentů, květinových i jiných darů — tak by se dal nazvat koncert, věnovaný 90. výročí založení Štramberského dechového orchestru. Slavnostní atmosféře odpovídala i návštěvnost, sál doplněný přístavky byl naplněn do posledního místečka. K velkému úspěchu jubilejního koncertu nemalou měrou přispěl i MUDr. Mořic Jurečka, který s velkým přehledem a znalostí věci koncert kromě zpěvu také uváděl. S orchestrem se během slavnostního večera rozloučili dva nejstarší muzikanti — pan Miloš Hanzelka a Oldřich Sopuch.

Někdy kolem roku 1906 řídicí učitel Krečmer učil a zároveň muzicíroval s pěti hudebníky, patrně členy lidové kapely. Bohužel tyto zprávy nejsou potvrzeny zápisy z kronik, jsou

to jenom vzpomínky starých Štramberáků. Teprve v roce 1912 „vystoupil na scénu“ Rudolf Hubeňák, který získal 14 hudebníků, které považujeme za základ zdejší dechovky.

Dnes je to šedesátiletý, vyspělý soubor vesměs mladých muzikantů, kteří šíří slávu české hudby nejen u nás, ale také za hranicemi naší vlasti. Jsem přesvědčen, že orchestr pod vedením obou dirigentů — Aloise Cigána a Aleše Kuběny a případně jiných dirigentů hostujících, bude i nadále rozdávat radost všem, kteří mají dechovou hudbu rádi.

Vítáme Vás na Slavnostním koncertu,
který jsme připravili u příležitosti
devadesátého výročí založení
dechového orchestru
ve Štramberku.

Našími hosty jsou:

Pavel Staněk
hudební skladatel a dirigent
Vladimír Studnička
hudební skladatel a dirigent
Lucie Možná
dirigent
Karel Briá
dirigent, profesor Janáčkovy
konzervatoře v Ostravě

Dále dirigují:

Alois Cigán
Aleš Kuběna
Petr Ličnovský

Spoluúčinkují:

Zpěváci a instrumentální sólisté
stálí hosté a členové SHDOMŠ

Přejeme Vám příjemný zážitek

Program:

Valentin Hausmann, arr. Karel Bělohoubek:
Slavnostní intráda
Evžen Zámečník:
Jubilejní pochod
Zdeněk Lukáš:
Finále
Pavel Staněk:
Česká taneční svita, II, a III. část
W.A. Mozart:
Koncert pro lesní roh č. 3 Es-dur
II. část - Romance, sólo Libor Ošmera
Augustino Lara:
Granada zpívá Mořic Jurečka
Andrew Loyd Weber, arr. Jaroslav Zeman:
Píseň Maří Magdalény - z muzikálu
1. Christus Super Star - zpívá Pavla Hromádková
Vladimír Studnička:
Trubač - z hlučavské lidové poezie
- zpívá Anna Hřčková
Aram Iljič Chačaturjan, arr. Jindřich Brejšek:
Lezginka - taneční scéna z baletu "Gajané"

Přestávka:

Jindřich Praveček:
Rodný kraj
Franz von Suppé, arr. Jindřich Praveček:
Lehká jízda - předehra k operě
Julius Fučík:
Starý bruchoun - sólo fagot hraje Michal Gemrot
Vladimír Studnička, text: Dr. Hana Čiháková
Sněží - zpívá Mořic Jurečka
František Filipovský:
Slavičí tlukot - sólo pikola hraje Dana Chalupová
Miloš Machek, text: Růžena Sypěnová
Kolotoč - zpívají Petra Kramolišová,
Anna Ulřichová a Anna Macháčková
Jaroslav Zeman:
Pozdrav pozorně sólo - Kamila Dostálová, Petr Vojný,
Pavel Debeř, Pavel David, Aleš Kuběna a Libor Polášek
Giuseppe Verdi, arr. Karel Mikuláščík:
Triumfální pochod z opery "Aida"

MUDr. Adolf HRSTKA — Štramberk a Kotouč

část I.

Bohumil Kresta

Dr. A. Hrstka přišel jako lékař do Štramberka v roce 1893. Ať šel kamkoliv, všude ho okouzlovala nevídaná krása, malebnost a rázovitost zdejší krajiny. To přispělo k tomu, že si Štramberk od prvních dnů nesmírně zamiloval. Bohatství historie a přírodních krás soustředěné do tak malého prostoru jako byl Štramberk, včetně zbytku středověkého hradu a hory Kotouče s jeskyněmi Šípkou, Jurovým kamenem, Čertovou dírou, Psím kostelíkem, to všechno obohacené místní lidovou kulturou a zbožností lidu, kterou dosud připomínají podél cest na území Štramberka kaple křížové cesty vybudované pro pobožnosti poutníků z blízka i z dále. Ti putovali na Kotouč poděkovat za záchranu před ukrutnými Tatary (1241) a prosit za splnění svých tužeb a přání. Dále to byly mariánské sloupy, sochy a kříže postavené u cest, na prostranstvích v historické části města a na polních stezkách. Pozornosti mu neunikl ani nemalý počet obrázků a sošek světců v zasklených skříňkách upevněných na sloupcích v zahrádkách u domků, na kmenech stromů před vstupem do lesního porostu na Kotouč a křížovatkách tamních cest. Dr. Hrstka říkával: „Z každé procházky Štramberkem si vždy odnáším zážitky jako z návštěvy výtvarných galerií.“ Proto se vydejme po Hrstkových stopách a nechme se také okouzlit.

Některé památky pocházejí z druhé poloviny 17. stol. Jsou to kaple křížové cesty vedoucí od N. Jičina až na úpatí hory Kotouč. Vystavěny byly ve dvou velikostech. Zatímco před vstupem do Štramberka to byly jen menší kapličky s vyobrazením výjevu Kristova utrpení, větší kapličky podél cesty městem byly vybaveny obrazy v lunetě a užší menzou. Celkem v té době bylo na území Štramberka sedm kaplí křížové cesty. Z těch se do dnešních dnů zachovaly jen čtyři. Se sochami světců se jako s první sochou setkal s P. Marií s Dítětem (1738), původně umístěnou na náměstí, dnes ve výklenku Staré věže. Sochu sv. Jana Nepomuckého (1738) rovněž spatřil na náměstí (dnes umístěnou v zahrádce při cestě na Trúbu proti domku č.108). Na kamen. sloupech jsou dosud sochy P. Maria s dítětem (1855) při vstupu do Jaroňkovy uličky, na Kopci na úpatí Bílé hory P. Maria Hostýnská (1861) a u lázní P. Maria Bolestná (1863).

S Mariánskými sloupy se střídají kříže. Na vrcholu hory Kotouč stál kříž na památku zbořených poutních kostelů. Náhradou je dnešní kříž nad Šípkou na pyramidálním podstavci (1884). Kříž u radnice se připomíná již v r. 1688, kříž na Kocvínku (1775), kříž u cesty k lázním (asi z r.1870), kříž misijní u kostela (1834) a kříž na rozcestí pod Baštou, Hyklů (1917).

Nelze přehlédnout ani obrázky nebo sošky světců v zasklených dřevěných skříňkách. Připomeňme si jednotlivé světce podle zpodobnění na obrázcích: Božské Srdce Páně, Srdce Panny Marie, svatý Jakub — patron poutníků (u Jakubovy studánky), Sedmibolestná Panna Maria, svatý Jan Křtitel a Kristus v Getsemane. Do sošek byli ztvárněni: sv. Jan Nepomucký, Panna Maria Hostýnská a Panna Maria Lurdská.

V neposlední řadě, kromě zříceniny Štramberského hradu, zde patří také věž býv. hradního kostela včleněná do městských hradeb, tz. Stará věž. Připomíná nám hradní kostel sv. Bartoloměje, ke kterému byla věž dodatečně přistavena. Podle historických studií bývala kaple nebo malý kostel součástí bergfritových hradů (hrady s tzv. útočištnou věží — naše Trúba), které se stavěly ve 13. stol. Že věž byla ke kostelu dodatečně přistavena dokládá

půdorysný plán z r. 1919. Osa lodi kostela se od osy věže odklání zhruba o 65° směrem východním, což lze vysledovat také z fotografie obrazu pocházejícího asi z r. 1723. Nepochybně hrad spolu s hradním kostelem sv. Bartoloměje, podle některých věrohodných historiků (Pešina, Schwoy, Volný) vybudovali Templáři. Po zrušení řádu Templářů (1312) připadnul Štramberk zeměpánu (Lucemburkům).

K místním památkám se řadí také kostel sv. Kateřiny pod Štramberkem. Tento kostelík je připomínkou na zaniklou osadu Tamovice. Svaté Kateřině se ponejvíce zasvěcovaly kostely ve 14. stol. (Svatá Kateřina byla patronkou Karla IV. K její počtě zasvětil r. 1365 také kapli na Karlštejně, která se pak stala soukromou oratoří císařovou). Gotickou dobu vzniku kostela charakterizuje lomený vítězný oblouk, oddělující loď od presbytáře a dvě gotická okna. Kolem kostela je menší hřbitov.

Hrstkovým snem bylo zviditelnit a připomenout na památném Kotouči také některé slavné osobnosti našeho národa. Když fa. Bratří Gutmannové koupila roku 1918 od Tereziánského velkostatku zbývající část Kotouče (první část koupila r. 1882), vznikla obava, že celý Kotouč padne za obět průmyslovému podnikání. Hrstka postřehnul toto nebezpečí a hned po I. světové válce, ještě za vlády Revol. národ. shromáždění, prostřednictvím svého synovce P. Karla Kavíka se obrátil na poslance Jos. M. Kadlčáka s žádostí, aby v tomto orgánu prosadil, že při dobývání vápence na Kotouči se postupovalo tak, aby památný Kotouč byl ještě na řadu let uchován a na netežitelné straně, směrem ke Štramberku, mohla být vybudována první československá rezervace. Kadlčák Hrstkovu žádost vzal za svou a natolik se zasadil o věc, že po několika jednáních různých zastupitelstvech 29. července 1922 ministerstvo školství a národní osvěty předloženy protokol o zřízení Národního sadu na Kotouči schválilo.

Tak byla zachráněna alespoň část Kotouče a ve Štramberku vzniklo překrásné vycházkové místo, jaké se široko daleko nenalézá a které upoutává nejen poutníky a turisty, ale též paleontology, archeology, historiky, přírodovědce i mytology.

Stávající kulturní památky a paleontologické zajímavosti nebylo možno opomenout, proto byly včleněny do připravovaného plánu Národního sadu. Bylo nutné vybudovat cestičky a některá příkřejší místa opatřit schůdky proti skluzům i betonová schodiště a umožnit vyhlídky do okolní krajiny. Pro tento účel byla vybrána místa s výhledy umožňujícími shlédnout široký obzor od Beskyd přes Moravskou bránu až k Jeseníkům. Zvolena byla tři vyhlídková místa. Na vrcholu hory tz. „Panská vyhlídka“, poněkud níže posloužil „Jurův kámen“ a na skalnatém východ. výběžku na Brdách měl být vybudován „Gloriet“ (rozhledna). Tato vyhlídková místa umožňovala pokochat se pohledem do celého okolí Štramberka. Kolem cest a zvláště u památek byla plánována odpočívadla z litého betonu a dřevěné lavičky. Mimo cestiček pro pěši bylo pamatováno s vybudováním širších cest pro případný vjezd koňských povozů nebo automobilů a to směrem od hřbitova ke kříži nad Šipku a druhá cesta z Plaňavy směrem k projektované chaloupce s výčepem a odbočkou k plánované mohyle T. G. Masaryka a postupovat až pod Jurův kámen.

Po zahájení jednání s majiteli lomu v roce 1919 soustředil Hrstka veškerý svůj zájem na horu Kotouč. Bylo nutné pohodlně zpřístupnit všechna místa pro umístění bust a v neposlední řadě uzavřít dohody s výtvarnými umělci. Všechno si předem dobře promyslel a prodiskutoval se svým přítelem Boh. Jaroňkem. Jeho největším zájmem bylo představit Kotouč s jeho dědictvím věků a krásu s tím spojenou všem návštěvníkům Národního sadu a obohatit ho také současným uměleckým ztvárněním o slavné osobnosti národa k jejich počtě.

Socha Panny Marie na Kotouči

Bohumil Kresta

Jedna z nejstrašnějších válek dvacátého století skončila. V neděli 6. května 1945 po sedmé hodině ráno, právě když bylo při mši svaté pozdvihování, dvakrát vyděsilo zúčastněné věřící zasvištění dělových granátů. Spousta lidí z kostela odešla ke svým rodinám, aby zajistili svůj majetek. Na 10. května připadl svátek Nanebevstoupení Páně — štramberská pouť. Z vděčnosti za nově nabytou svobodu, byly v zaplněném kostele konány slavné děkovné bohoslužby. Po každé z nich bylo vzpomenu štramberských občanů, kteří se ke svým rodinám už nikdy nevrátí.

K tomu nejhoršímu, snad řízením Božím, přece jen nedošlo. Štramberk při ústupu německé armády měl být za svou odbojářskou činnost vypálen a zcela zničen. Proto bylo za co děkovat, ale také prosit.

Ještě během tohoto měsíce, zasvěceném Panně Marii, dohodly se katolické ženy z podnětu paní Adolfíny Tylečkové na poděkování za ochranu a pomoc v dobách zlých postavit na Kotouči sochu Panny Marie.

Pro tento účel založily „Spolek pro postavení sochy Panny Marie na Kotouči ve Štramberku“. Jeho vedením byla pověřena paní Adolfína Tylečková. Jako poradce si přizvala štramberského rodáka P. Dominika A. Marka OP a protože šlo o nákladnou záležitost (70 000 Kč), k věci byli přizváni také znalci sakrálního umění: dr. Habaň, P. Chvostek a olomouc. dómský asesor Křivák.

Práce na vytvoření sochy byla zadána akad. sochaři Vojtěchu Hořínkovi v Olomouci. Socha byla koncipována v životní velikosti (170 cm vysoká), z cararského bílého mramoru, v klasickém zpodobnění jak vychází z hory Kotouče se sepjatýma rukama směřovanými ke středu města, pozdravována „Pomocnice v dobách zlých, buď zdráva“, jak je to uvedeno na mramorové desce umístěné na skále pod sochou.

Slavnostní svěcení se konalo 11. srpna 1946 a začalo o půl 3. hod. odpoledne v kostele Loretánskou litaní. Poté šel nevidaně velký průvod k soše na úpatí Kotouče, kde měl místní rodák P. Jan Novobilský OP slavnostní kázání. Celý obřad byl protkán zpěvem chrámového sboru a recitací básní. Světitelem byl místní farář, arcibiskup. rada P. Jan Hrubý. Po ukončení obřadu, za zpěvu mariánských písní, ubíral se nespočetný průvod do kostela, kde bylo slavné Te Deum a svátostné požehnání. Na závěr byly zazpívány státní hymny. Pořadatelské služby se ujal ve Štramberku nově založený oddíl Katolického Junáka.

Nutno říci, že nebyť této sochy, která byla po řadu let označována jako neoficiální památník za osvobození města, dodnes by Štramberk čekal na vybudování památníku, o kterém bylo v minulosti proneseno mnoho řečí i slibů od představitelů města, až nakonec k tomu posloužil stávající pomník padlých, na který byla připsána také jména obětí z druhé světové války.

Nápis na desce pod sochou P. Marie

POMOCNICE V DOBÁCH ZLÝCH, BUĎ ZDRÁVA !

Z vděčnosti za ochranu zbudováno R. 1946

PRAMENY:

1. Korespondence „Spolku pro postavení sochy P. Marie“
2. Vlastní záznamy

V poutech tradice aneb dvě století cesty k Leoši Janáčkovi (a potažmo Al. Dreslerovi)

Trochu jiný pohled u příležitosti 150. výročí Mistrova narození

Josef Adamec

Snad každý si vzpomene na Lišku Bystroušku, Její pastorkyni, leckdo i na Kátu Kabanovou, Glagolskou mši či operu Z mrtvého domu... Ze symfonických děl bychom mohli vzpomenout Lašské tance či rapsódii Taras Bulba. To vše a desítky dalších děl vytvořil český hudební skladatel a folklorista Leoš Janáček, který se řadí mezi čelné představitele moderní hudby.

Myslím, že není člověka, kterému by se při vzpomínce na Janáčka nevybavily Hukvaldy. Ale než se Leoš Janáček 3. 7. 1854 na Hukvaldech narodil, trvalo několik generací v životě rodu Janáčků až se rodové tradice promítly do nadání nadějného potomka.

Rod Leoše Janáčka lze vystopovat od druhé poloviny 17. století ve Smilovicích u Těšína. Na konci století přechází jedna větev rodu do Frýdku, rozrůstá se a tvoří samostatnou skupinu. Frýdecké soukenictví přilákalo roku 1697 i dosud nejstaršího známého Janáčka — Kašpara — ze Smilovic u Těšína. Od příchodu do Frýdku byl jeho rod soukenický. Pro rozvoj větve, z níž později pocházel Leoš Janáček, má význam rod třetího Kašparova syna, Jana (* 1710).

Jan Janáček byl třikrát ženat. S první manželkou Annou měl devět dětí. Pokračovatelem rodu se stal syn Jan (* 1742), pátý v pořadí, pozdější pradědeček Leoše Janáčka. Z druhého manželství měl Jan st. dvě děti, obě však brzy zemřely. V třetím manželství následovalo ještě sedm dětí, poslední se narodilo roku 1774, když bylo Janovi 64 let. Patrně smrt 3. září příštího roku (1775) zamezila další rozšíření rodiny.

Jan Janáček ml. (z 1. manž.) se r. 1768 oženil s Dorotou, dc. Fr. Brojače. Všechny tři děti, které se z jejich krátkého manželství narodily za života otce, zemřely v útlém věku. Na živu zůstal jediný Jiří, v matrikách zvaný posthumus — pohrobek. Pokřtěn byl Jiří a bylo mu souzeno, že se stal dědečkem Leoše Janáčka a zároveň zakladatelem rodové muzikantské tradice.

Je na místě podotknout, že rod Janáčků vystupuje ve Frýdku od počátku jako rod čistě český. Jeho východisko, Těšínsko, bylo výrazně české od druhé čtvrtiny 15. století, kdy vlivem husitství proniká do těšínského knížectví mohutný český živel a nadobro vytlačuje němčinu, která se zde vlivem kolonizace šířila od 14. století. Rod Janáčků žil před svým příchodem do Frýdku, ale i ve Frýdku v prostředí čistě českém. Když později, po roce 1780 na Těšínsku a o deset let později ve Frýdku, vítězí němčina jako úřední řeč, přeneslo se již těžisko rodu Janáčků do jiných končin, na moravský venkov.

O nějakých uměleckých dispozicích v rodě Janáčků dosud není zpráv. Byl to soukenický rod, který se z přivandrovalého chalupníka vypracoval k slušné hospodářské úrovni — ale to byl za tehdejšího rozkvětu soukenictví běžný jev. S ostatními spoluobčany prožívali své každodenní osudy, radosti i strasti. I Jiřík žil v atmosféře, kterou dýchali (nejen) frýdečtí občané po celé generace. Prožívali život naplněný vzdorem a tlumeným odbojem. Janáčkové, jako ostatní frýdecké rody, rostli v oblasti připoutané k Těšínsku, tyto rody mají kořeny hluboko vrostlé v těšínské a frýdecké slezské půdě.

Pohledy do ulice Hluboké ve Frýdku počátkem 20. stol., o 70 let později a o dalších 30 let později.
V prostoru za autem dnes stojí Kaufland. (Foto SOKA Frýdek–Místek)

1

2

3

4

5

- Obr. 1: V jednom z těchto domů žil už v 18. stol. Janáčkův praděk. Narodil se tady i děd Leoše Janáčka Jiří.
 Obr. 2: Ještě v 70. letech 20. stol. vypadaly domy takto.
 Obr. 3: Devastace vrcholí, v blízkosti vyrostl Kaufland.
 Obr. 4: Pohled z ruin domu, v němž kdysi žili předkové L. Janáčka.
 Obr. 5: Matka Leoše Janáčka Amálie.

V Mladé frontě Dnes 2. 2. 2004 vyšel zajímavý článek Ivana Motýla o frýdecké ulici, v níž stával dům rodiny Janáčkovy. Mj. uvádí: „...v minulosti šlo o jednu z nejkrásnějších uliček starého Frýdku, kudy o poutích proudily stovky věřících k Mariánskému kostelu...“. Výhled k poutnímu místu dnes kryje novostavba Kauflandu i paneláky... Někdejší poutníci by se dnes za dílo svých pravníků a znetvořené jádro Frýdku nejspíše museli červenat až za ušima.

V dalším článku K věci se Petr Žížka zamýšlí: „...neúctou k minulosti si velmi škodíme. Většina zemí se právě na historii snaží nalákat turisty... Turisté jezdí rádi po stopách slavných. Tento kraj by jim měl co nabídnout. Kdybychom si však svých geniálních rodáků dokázali sami uctít.“

V Jiřkovi vstupuje do historie rodu Janáčků postava neobyčejně poutavá. Má mnoho povahových rysů, které se později projeví u vnuka Leoše. V rodové tradici znamená Jiří náhlý přelom, nečekáný obrat — po třech soukenických generacích se v něm ohlásil zakladatel kantorské a muzikantské tradice.

V tomto článku není prostor k nahlédnutí do velmi zajímavé historie mládí tohoto prvního učitele z rodu Janáčků, jehož mladá léta byla trudná a tvrdá. Matka Dorota zůstala po ovdovění sama se synkem, pohrobkem. Když synek dovršil šest let, odstěhovala se s ním z Frýdku a usadila se ve Velkém Petřvaldě, 6 km severně od Příbora. Jiří tak navždy opustil Frýdek, usadil se v příborském kraji, v Lašsku, které se pro jeho rodinu stalo nesmírně významné a poskytlo tolik námětů vyvrcholiteli rodu Leoši Janáčkovi...I v této podivuhodné a moudré zákonitosti vývoje je předobraz pozdějšího života Leoše Janáčka — ale i Jiříkových potomků po přeslici příjmením Dresler.

V devatenácti letech nastoupil Jiřík učitelskou dráhu, kterou nastoupil 1. října 1797 v tehdejší Polské Ostravě. Seznámit se s životem školního praktikanta Jiřího Janáčka je velmi zajímavé a poučné, leč pojďme dál. Po půl roce, 1. dubna 1799, vykonal Jiří učitelskou zkoušku na hlavní piaristické škole v Příboře a tím pro něho skončila učitelská průprava. Ucházel se o uvolněné učitelské místo v Albrechticích a dekretem ze dne 30. 7. 1799 je obdržel.

Příchod Janáčka do Albrechtic má pro další osudy rodu důležitý význam — roste tam a rozvětňuje se kantorská a muzikantská linie Janáčků. Odtud vyšli Janáčkové — i Dreslerové — učitelé a kněží i lékaři, a odtud také vyšel otec Leoše Janáčka. V Albrechticích se také vyvinuly všechny skvělé schopnosti mladého učitele Jiříka Janáčka. Albrechtický, malá, čistě česká dědina, podléhaly vrchnostensky hraběti Karlu Vetterovi z Lilie, jenž měl své zámecké sídlo v nedalekém Neuhüblu — dnešní Nové Hůrce. Ten v té době těžce zápasil o hospodářskou rovnováhu svých statků. V době napoleonských válek to byl zápas zvláště obtížný a za těchto okolností nemohl neuhübelský zámek dát svému okolí žádný kulturní podnět... Z Albrechtic do Příbora cesta trvala dva dny, do Nového Jičína se jelo tři dny. Poddanské poměry umožňovaly jen ubohé hospodářské a sociální poměry. Zmíním se jenom tolik, že škola, do níž Janáček přišel, byla věrným obrazem primitivních poměrů — umístěna v chatrné chalupě z nepalovaných cihel, na návsi pod kostelem a postrádala nejprimitivnější zařízení. Měla světnici a komůrku pro učitele a tmavou nízkou učírnu.

Jiří Janáček byl vynikající učitel a houževnatý pracovník i v mezích místních poměrů, do nichž přišel. Neomezil se na pouhé odučení potřebných hodin, brzy zasáhl svou činností a energií i do jiných zájmových oblastí... Jeho činnost nabývala rázu skutečné tvůrčí práce, konané pro kulturní povznesení celé obce, připomenu jenom, že jeho pověst vynikajícího ovocnáře pronikla až do Brna a pro své zásluhy byl r. 1826 jmenován členem pomologického spolku na Moravě a ve Slezsku, uměl vázat knihy, řezbařit, dostal se i ke hvězdářským zálibám.

Musíme připomenout jeho muzikantskou vášeň — muzikantství tryskalo z celé jeho osobnosti. Syn Vincenc dodává: „...*byl přenáramně prudké povahy, horkokrevný a nedočkavý*...“. Tato náruživost souvisela s jinou vlastností, o níž se Vincenc zmiňuje s vzácnou otevřeností. Byla to záliba v pití lihovin...

Jiří Janáček si vlastní přičinlivostí získal takovou existenční základnu, že mohl dát svým dětem dobré vzdělání a celé rodině umožnil další sociální a kulturní vzestup. K tomu mu dopomohl sňatek s Annou, dcerou Jana Scheutera (Šajtara), čtvrtlánka v Albrechticích. Oženil se s ní 8. července 1800. Měli sedm dětí — čtyři syny a tři dcery. Ze synů byli dva kněží — Josef a Jan, dva byli učitelé — Vincenc, otcův nástupce v Albrechticích a Jiří, pozdější učitel na Hukvaldech a Leošův otec. Dcera Johanka se roku 1828 provdala za místního rolníka Jana Dreslera — jejich vnuk byl pozdější štramberský řídící učitel Alois Dresler.

Přes veškeré lidské (někdy nedobré) vlastnosti Jiřímu Janáčkoví, tomuto vynikajícímu učiteli a kulturnímu pracovníku, náleží především uznání historie za jeho tvrdou, houževnatou a úspěšnou práci. Patří k těm statečným tvůrcům naší národní kultury, jejichž jména často neprávem upadají v zapomenutí. Postava Jiříka — děda — má pro otázku dědičných dispozic velký význam. Jeho život a zvláště jeho povaha — to je zřejmá předzvěst osobnosti vnuka Leoše. Ona tuhá životní energie, rostoucí z lidových kořenů, nepoddajná podnikavost vedoucí od tvrdých začátků až ke slušné sociální základně, bystrá inteligence a vnímavost — to vše se pak ve zvýšené míře objevuje u jeho vnuka Leoše (později i učitele Dreslera).

Otec Leoše Janáčka, Jiří, se narodil 4. října 1815 jako páté dítě a třetí syn svého otce Jiřího. Měl pohnutý a tvrdý život, těžce se probíjel a to zanechalo v celé jeho rodině hluboké stopy. Do školy chodil v Petřvaldu, kde se naučil hře na varhany, později přešel na piaristickou školu do Příbora. Po jejím dokončení odešel na školní praxi za pomocníka. Nastoupil v srpnu 1831 v Neplachovicích u Opavy.

V době, kdy zde byl Jiřík pomocníkem, chodil tam do školy Pavel Křížkovský, (1826 — 1832). Jiří Janáček jej zastihl v posledním roce školní docházky. V Životopise Vincenc Janáček o neplachovickém pobytu bratra Jiříka píše: „...*Tam se k němu přitulil malý sirotek Pavel Křížkovský, jehož matka ho prosila, aby chlapce v hudbě a zpěvu vyučoval, což on také činil a potom za fundamentalistu ho k Svatému Duchu v Opavě vpravil a tak u něho základ k jeho potomnímu postavení jakožto skladatel hudby založil, což se mu potom na jeho synovi Leošovi v Brně odměnil...*“ Poměr Jiřího Janáčka a jeho žáka Pavla Křížkovského se mohl vyvinout ve skutečné přátelství — mj. nebyli věkově od sebe příliš vzdáleni, Janáček byl o pouhých pět let starší. Dá se pochopit, proč se později Křížkovský tak účinně ujal Leoše Janáčka — splatil tím dík jeho otci. Takovým zajímavým způsobem se v malých Neplachovicích spojily osudy dvou moravských hudebních tvůrců.

Zvýšená hudebnost brzy odvedla mladého učitele Jiřího Janáčka do dalšího působiště — Příbora. Zde Jiří našel svou manželku Amálii, rozenou Grulichovou. Pocházela ze starého příborského měšťanského rodu. Hospodářsky podepřen žil Janáček ve městě, které mu dávalo víc podnětů než na vesnici. Čekal však, až se v příborském okrsku uprázdní učitelské místo. Dočkal se 26. září 1848, kdy dostal místo na Hukvaldech.

Ani po zrušení roboty se blahobyt obyvatelstva nezlepšil. V první době Janáčkovy pobytu na Hukvaldech přicházela léta bídy — hukvaldskému učiteli a jeho rodině se žilo těžko. Za tvrdých životních poměrů rostla Janáčková rodina. Již z Příbora si přivezli pět dětí, celkem se jejich počet rozšířil na čtrnáct, dospělosti se dožilo devět. Není těžké si představit těžký život tohoto učitele, uzavřeného s celou rodinou do nezdravé vlhké budovy a odkázaného na nevelký plat. Proto také Jiří Janáček hledal příležitost dostat se na jinou školu, kde by našel příznivější podmínky pro svou existenci. Marně, Hukvaldy byly jemu a jeho rodině souzeny,

tam onemocněl a také tam svůj život dotrpěl. Revmatismus a srdeční choroba nezadržitelně pokračovaly a Jiří Janáček zemřel 8. března 1866 ve věku nedožitých 51 let., pochován byl na rychaltickém hřbitově. Lze o něm po pravdě říct, že byl obětí svého povolání a tvrdých poměrů, v nichž žil.

Byla by ale chyba představit si ho jako muže, který se pasivně oddal svému osudu. Přes všechny potíže dovedl si uchovat onu čistě janáčkovskou jarou energii a činorodost, s níž houževnatě a vytrvale bojoval proti překážkám, po svém otci zdědil i vynikající učitelské schopnosti i zálibu v ovocnictví, zvláště vynikal ve včelařství. Byl po janáčkovsku prudký a výbušný, třebaž u něho tento povahový rys nebyl stupňován lihovými nápoji. Byl však i houževnatý a energický, podobně jako jeho otec dovedl tyto vlastnosti spojovat se sousedskou družností, takže si tím získal přátelství všeho obyvatelstva.

Hudebnost zděděná po otci se u něho objevuje ve stupňované a hlavně kultivovanější rovině. Zdokonalil se v hudbě v Opavě a styk s chrámovou hudbou v Příboře mu přinesl další obohacení hudebních zkušeností. Hukvaldský kronikář o něm rovněž svědčí jako o vynikajícím hudebníku, jenž právě touto vlastností si uchoval na Hukvaldech i v okolí pověst ještě mnoho desítek let po smrti. Sám Leoš Janáček vypravoval o svém otci: „...*S muzikou přicházel na pozvání i na kůr bohaté dolní (rychaltické) farnosti. Putovali jsme s tatínkem také my, děti. Já s pěkným diskantem, sestra s violou, býval nás zpěváků a muzikantů plný kůr...*“

Muzikantská vášeň se u Jiříka Janáčka projevila ještě v jiném směru a to po organizační stránce. Počátkem roku 1865 založil na Hukvaldech zpěvácko — čtenářský spolek. A jsme u další průkopnické činnosti Jiřího Janáčka — založením spolku vykonal velké národně uvědomovací dílo, neboť Hukvaldy až do počátku 20. století trpěly germanizačním tlakem vrchnostenských úředníků. Pracovat za těchto okolností pro národní uvědomování znamenalo nemalou odvalu a zvláště pod tlakem absolutistické reakce z padesátých let bylo nemožné, aby venkovský učitel, závislý na vrchnosti, na venek vystupoval se svými uvědomovacími snahami... Poslání spolku se v duchu doby dělí na vzdělávací a pěvecké (pěstování zpěvu národního, moravského i českého) pod heslem Zpěvem k srdci, srdcem k vlasti. Velice zajímavý a velice vlastenecký byl repertoár spolku, s nímž podnikali i zájezdy do okolí. Jakou pozornost vzbudilo vystoupení Janáčkova spolku, dokládají slova Moravské orlice: „*Mnohý z posluchačů se ovšem nemálo podivil, vida, jak skromné Hukvaldy ve zpěvu a národním uvědomění předčily a předstihly posud zde onde dřímající větší města a městysy a budí bratry vlasteneckým zpěvem k lásce k vlasti a národní samostatnosti...*“

K přímému pochopení organizačního úsilí Jiřího Janáčka nutno připomenout, že tento spolek založil v době, kdy se jeho nemoc blížila ke katastrofálnímu konci. Kulturní tvořivost Janáčkova rodu se v generaci Jiříka otce objevuje již ve sféře umělecké, třebaž úkoly čistě umělecké jsou vázány národně politickými hledisky v duchu činnosti pěveckých spolků a v duchu tehdejší měšťanské společnosti. V další generaci už roste tvrdí zjev Leoše Janáčka.

O Jiříkově manželce Amálii je málo zpráv. Vnesla do Janáčkova rodu prvek měšťanství z venkovského města. Kronikář ji charakterizuje: „*Byla menší postavy, dosti silná, příjemného vzhledu, povahy dosti rázná, na dítky byla přísná, jinak dobrosrdečná. Její poměr k obyvatelům Hukvald byl srdečný, stýkala se se všemi vrstvami obyvatel*“.

Pro otázku hudebnosti Leoše Janáčka je důležitá okolnost, že byla hudební, a to v nešední míře. Podle svědeckých pamětníků hrála ráda na kytaru — nástroj, který nahrazoval

Na štramberském náměstí hudba Aug. Sochy zahrála směs z Mistrovy Její pastorkyně. Janáčkoví se skladba líbila a Sochu i jeho hudbu pochválil.

Od 1. července 1927 se Leoš Janáček dívá ze štramberského Kotouče na rodné Hukvaldy.

klavír. Mimo to účinkovala na kůru a měla prý krásný hlas. Ale její hudebnost se nejvíce projevila po smrti Jiřího Janáčka. Tehdy vykonávala varhanickou službu až do nastoupení nového učitele v říjnu 1866. Přineslo jí to zároveň vítaný příspěvek do její těžké situace, kdy byla odkázána jen na penzi 12 krejcarů denně. Tento fakt ukazuje na její nepoddajnou energii, kdy po smrti svého muže byla odkázána se svými dětmi sama na sebe a našla si cestu k okamžité nápravě tím, že se rázně chopila varhanictví.

Zdálo by se, že Hukvaldy budou pro rodovou historii Janáčků podobnou epizodou jako byly Albrechticky, ale osud volil jinak. Po letech se na Hukvaldy vracival ten, jenž znamenal vyvrcholení rodové hudebnické tradice. Vracel se tam nikoliv za povoláním a nikoliv natrvalo, ale proto, aby tam hledal chvíle oddechu a nové podněty pro svou uměleckou práci. Svou tvorbou připoutává Hukvaldy pevně a navždy k historii rodu a zároveň ke slavné kapitole z hudebních dějin Moravy. Hukvaldy se nestaly pouze rodištěm Leoše Janáčka, byly mu druhým domovem a místem osudově spjatým s jeho životní dráhou až do samého konce.

V historii rodu jsou skryty základní předpoklady tvůrčí individuálnosti Leoše Janáčka. Dovedeme-li navíc pronikat přes vnější fakta k duchu této historie, k historickým a psychologickým kořenům, pak vyplyne velmi zajímavá skutečnost, že Leoš Janáček jako tvůrčí individualita rostl zcela logicky z půdy této tradice. Právě to nové, co Janáček přinesl do naší hudební kultury, jeho vyhraněná osobitost i nová kulturní orientace jeho uměleckého zjevu, se ukázalo jako organicky vyvinutá krystalizace těch rodových znaků, jež se nashromáždily mezi jeho předky. Bez znalosti těchto znaků těžko pochopíme podstatu Janáčkovy tvůrčí individuálnosti.

Slezské a lašské kořeny rodu Leoše Janáčka zanechaly v celé jeho umělecké osobnosti hluboké vlivy, které se projeví nejen v zevním znaku jeho mluvy, nýbrž v celé jeho povaze a kulturní orientaci. Pocházel z rodu, který tradice pojila s Těšínskem, Frýdeckem a nakonec Příborskem. To znamená, že rodová kulturní orientace se obracela vždy více k východu nebo severovýchodu, buď k Těšínu nebo Opavě, málokdy k Olomouci. Jeho rod nepřicházel do styku se západní barokní nebo klasickou kulturou, jež k nám proudila z Vídně nebo přímo z Paříže. Tato celková orientace byla navíc zesilována tuhými lidovými rodovými kořeny — jeho rod se řadil jednak mezi rody řemeslnické, jednak učitelské, ale vždy hluboce lidové. Všichni ti frýdečtí Janáčkové a Brojačové vedli tvrdý život drobného řemeslnického lidu a Janáčkové — kantoři zůstali této lidové tradici věrni. Vždy působili na lašských dědinách uprostřed selského lidu. Jiří — děd si dokonce vzal za manželku dceru z tohoto lidu. Působení v Opavě a v Příboře tvoří pouhé epizody, dokonale zatlačené tvrdým životem mezi lidem a tyto lidové kořeny měly později své kulturní důsledky.

Pro historii Janáčkova rodu je velmi důležitá okolnost, že jeho předkové nikdy nepřišli do blízkého styku se zámeckou barokní kulturou, nebo s kulturou honosných barokních chrámů a klášterů. Janáčkův rod rostl ne venkově, uprostřed primitivních kulturních poměrů, proti nimž musel vybojovávat lepší podmínky kulturní existence.

Boj s kulturním primitivismem — ať už v Albrechtickách nebo na Hukvaldech — se podstatným způsobem promítl do rodové povahy. Důsledky této okolnosti nejlépe vyniknou ve srovnání s rodovou tradicí Smetanovou. Smetana rostl ze zcela jiných kulturně rodových předpokladů. Do jeho rodu vnikl brzy „panský“ živel a smísil se s živlem lidovým. Smetanův otec jako panský sládek patřil mezi váženou litomyšlskou patricijskou honoraci. I když matka Leoše Janáčka, Amálie, vnesla do rodu měšťanský prvek, který však byl brzy utlu-

men tvrdými lety životního zápasu na Hukvaldech, přesto jej nelze srovnávat s oním patri-
cijským a panským elementem Smetanových rodičů. S tím pochopitelně souvisí i odlišný
kulturní vývoj Smetanova rodu. Jak jeho otec, tak i Bedřich Smetana byli od nejtútlejšího
mládí ve styku se zámeckou kulturou, v níž se udržovaly barokní tradice. Mimoto Bedřich
Smetana žil stále v ovzduší honosné barokně klasické chrámové hudby a rostl z půdy
zámecké a městské kultury. Ta k nám proudila ze západu přes Prahu a Vídeň. Janáček byl
naopak zakořeněn výhradně v tvrdé lidové půdě, která nikde nebyla zkyprěna proudem zá-
mecké nebo vospělé městské kultury.

Z půdy těchto rodových povahových rysů rostly další vlastnosti, které rodovou tradici
kulturně zvedají. Patří sem učitelství a kantorství, které se objevuje v posledních dvou ge-
neracích před Leošem jako význačná vlastnost jedinečných rodových schopností. S ním
souvisí muzikantství, které se poprvé objevuje u Jiříka — děda sice ještě ve formě spíše na-
turální a ve zvýšené míře u Jiříka — otce, u něhož je již daleko kultivovanější a vyplňuje již
většinu jeho životního poslání. Z půdy tohoto učitelství a muzikantství se jako další rodová
vlastnost rozrůstá bystrá a na všechno kolem reagující inteligence, projevující se hlavně ve
všeumělství Jiříka — děda. Umocněna pak čínorodou energií, promítá se do kulturní tvořiv-
osti, která znamená další význačný rys posledních dvou generací před Leošem. Albrechtický se svou vospělou školou a vospělým ovocnárstvím a Hukvaldy se svým pě-
veckým a čtenářským spolkem jsou hlavní doklady těchto tvořivých organizačních schop-
ností obou Janáčků.

Leoš Janáček vstupuje do české hudby jako synek z tuhé lidové tradice a který vyrostl
ze syrové půdy chudého venkova. Z té půdy, kde se dovede horoucně až šíleně milovat, ale
zároveň tvrdě a nelitostně se bít se životem, kde se dovede urputně hájit vlastní život a pev-
ně a neoblomně stát na vlastní hroudě. U žádné naší hudební veličiny nebyly tyto lidové ko-
řeny tak hluboké a tak silné ve své pravdivosti, jako u Leoše Janáčka.

Proto se hnal českou hudbou tak svérázným, tvrdým a vzdorně odhodlaným krokem.

Je na místě připomenout, že značná část rodových tradic a vlastností se přenesla i na rod
a potomky Dreslerů z Albrechtíček, z nichž mnozí byli kantoři, doktoři apod. Sestra Jiříka
— otce, Johana, se provdala za rolníka Jana Dreslera a je nesporné, že rodové vlastnosti
Janáčků se spojily s vlastnostmi Dreslerů. Nejstarší jejich syn Jiří se oženil (1854)
s Johanou Fabiánovou ze Studénky. Jako desátý z jedenácti dětí se r. 1878 narodil syn Alois,
který se roku 1902 oženil ve Štramberku s Julií, dcerou po štramberském lékaři Ignáci
Jalůvkovi. Mnozí pamětníci jej ještě vzpomínají jako řídicího učitele.

O 18 let starší bratr Aloise Dreslera, Vincenc, byl dvakrát ženat. Z obou manželství se na-
rodilo 15 dětí, dospělosti se dožilo dvanáct. Z jeho více než čtyřiceti vnuků můžeme připome-
nout p. Karla Křížka v Rybím, či p. Zd. Bartoše ve Štramberku. Dalo by se mluvit i o jiných.

Vztah Leoše Janáčka ke Štramberku je znám, byl už několikrát vzpomenut. Leoš Janáček
Štramberk několikrát navštívil, se zdejším lékařem MUDr. Ad. Hrstkou byli přátelé.

Štramberk byl také posledním místem, kam se Leoš Janáček v létě roku 1928 vypravil
ze svého zákoutí na Hukvaldech...Štramberk, to bylo pro Mistra Janáčka ...*nejkrásnější
místo republiky...*

Těm, kdo se chtějí víc dovědět o vztahu Leoše Janáčka ke Štramberku doporučuju bro-
žurku Milana Paláka „...*Nejkrásnější místo republiky...*“

Historiky starých kamenářů

část III.

Štramberští muzyganti

Bohumil Kresta

Hdy indac, dyš ešče něbylo televizykh a radyj edem poťenku, a to ešče na sluchatka, bavili se stařy i mládě najvjeć muzyku. Vleťe se povečerach ve Štramberku muzycyrowalo na každe pavlačce a pomaly fkažde chalupje. Słyšet to bylo spotkotuča, ze Šipky, spot stare veže a bai ze Skalek. Vyhravało se na heligonky, na mandoliny, zoken bylo słyšet žvichlaňi na husle a čertvi na co fšecko se piskało a vytrubovalo. Baj bylo słyšet hučeňi zheligonu, ale to edem dyš něboščik Ignac bretovał kerehosyk učňa. Hrało se ledaco. Obyčeňe to, co se dało přyťym bai spivať. Ale na to byl čas eš bylo fšecko udeľane. Najprem se muselo nachystať futro, pokluďit tu fšelijaku havjeť a deprem byl čas nato ostatňi.

Jako đecka zmy něchceli iť spat a mamky snama mjely třysvjety. Kelkorazuf se bai okna musely zavřyť, aby ti kratoši usnuli a nědožirali. Dyť mamky sy teš něgdy potřebovaly trošku zadechnuť. Němohli zmy se dočkat eš buďemy velcy, že buďemy teš tak hrať jak to słyšimy fčil. No, byvalo to pjekne, ale fšecko to tak ruče utekło. Neskař to uš něňi aňi pravda. Na to uš možemy edem spominať.

Ve Štramberku bylo telko muzygantuf, že ich moch strkať místo špryngluf do plotka. Ras vzymje sy kapelňik z Lichnova pozval Robertka a Ignaca, aby posyliť svoju kapelu. Jak ta crndačka skončila kapelňik to snima vyrechňovał, dohromady sy ešče cosyk lizli a potem Robertek zastrčil to sfoje „sladke dřevo“ za kabat, Ignacovi pomoch vlačit štrajchbasu a chodňikami sy to štradovali domu. Vjetr tak zametał snihem, že fněkerych mistach něbylo možne aňi chodňik nait. Najhorši to bylo jak človjek stupňu na zmrzly rygol. To se nohy rozjely jak mlademu telatu. Jak tak maširovali toš Ignac šel fvpředku a držel basu za špicu. Robertek sy to šňuroval za ňim a stiskal tej potvoře hrtaň. Semtam to snima zaždurało, možna aitemu, že mjeli bai cosyk za kožu. Ignac ten ešče jakštakš, o ty jeho kyla se moheł vjetr trošku vjeć zapřyť, ale s tym druhym to bylo horši. To byl edem takovy sucharek a vjetr sy snim točil jak stym fťackem na starej veži. Bylo to za Izydorkem dyš zrazu fknul takovy fujavec a to akorat jak sy to štradovali po zafukane zamrzle kaľuži. Neš se Robertek nadal, nožky mu podjety, ruka co vni nic něneš mu vyletěľa do luftu jak dyby se chcel chytit mraľuf a naras švihyc a fšecko uš bylo marne. Stało se to co se stať němjeło. Jak tak ruče čapal g zemi ždurnul do Ignaca a ten se posadiť s tym swoim velkym zatkem zrovna na zadňi desku basy. Fty m ta chuďera edem zapraštila jak dyš do ňi vrazy pantokem. Najprem se zezemje zhrabal Robertek a potem se pokušať stanuť Ignac. Temu to ale jaksyk něšlo. Točil se na ko-byľce jak dybybyl na rajčuli a ňiaňi steho stanuť. Zatenčas co Ignac děľał na basy fšecky možne kundrfaly, Robertek to přy svjetlu mjesyca ohlidať jak agent s poišťovny, a za chvilu povjeda takovym hrobovym hľasem: Ignacu, ta basa je vřyťi. Ignac, kery za tu dobu na basy uš přecvičil cele prosna, spoceny jak myš, otraveny jak šťur pravi na to: Dyby edem to, basa něňi vřiti, ale řyť je vbasy. Basa od zľosti, že sy na ňu Ignac sednuť, se tak do toho jeho zatku zahryzľa, že Robertek, aby i povoliť skřaňe toš museł po ni pořadňe podremcyť.

Chvilku to trvalo eš basa povolila, ale dyš se potem Ignac na to božidopuštění podivał, toš mu s tego co viďel bylo bai trochu mjeko. Ale jak sy to fhlavje fšecko zesumiroval něchať lamentovaňa, vyťahli zoďak, dali sy po huľtečku a šli dal. Šak dyť se basa zase spravi a chvalabohu že zmy zdravi. Eš došli domu toš sy ešče parukrať ľugli, aby im to ručejši utikało. Dopili, ale zoďak nězahodili.

Dyš se to dovjedeli chľapi f baruť toš tak vyspovjedali Robertka, že ten povjedel bai to co něvjedel. Šak ešče kolikrazuf sy chľapi Robertka dobirali esli uš basa hraje a gďe maju fčilej namjere. S Robertkem uš to ani něhnuło a jak se s Ignacem potkali toš sy dycky ešče kerusyk dali.

POZNÁMKA: V nářečí se používá dvojitá l — střední l a tvrdé l

Pravěké nálezy ve Štramberku

příspěvek ku poznání moravské vlasti podává K. J. Maška

Ze starých štramberských kronik zpracovává Josef Marek

část III.

Mezi četnými skalními trhlinami a slujemi v Kotouči, jež ve Štramberku vůbec „díry“ se zovou, zaujímá poměrnou rozsáhlostí jakož i důležitostí nálezův tam učiněných přední místo jeskyně „Šipka“, která se v severním ke Štramberku přiléhajícím odnoží kotoučském nachází. Podivné toto jméno, které mnozí od slov „šip“ odvozují, považovati lze za zkráceninu staršího názvu „Šípová díra“, jak Volný ve svém místopisu Moravy uvádí, který však v ústech lidu zcela vyhybnul.

Širokou bránou ústí se Šipka ve výšce asi 40 m nad silnicí nedaleko kolem vedoucí, odkud lze ke vchodu jeskyně lehce vyléztí. Před vchodem leží urovnaná hromada vyvýšené hlíny. Tu si trochu odpočneme, kochajíc se v čarokrásném pohledu na Štramberk a na rummy hradu nad městem strmicí.

Vkročme však již otvorem 8 m širokým a 4 m vysokým do jeskyně směru jihozápadního, jejíž délka 45 m obnáší. Jsme v prostranné světlé přední klenbě; hned za vchodem rozšiřuje se Šipka vpravo 6 m, vedouc také několik kroků zpět na západ k jinému, nyní zabořenému a zanešenému otvoru. Na pravé straně stropu spatříme tmavou dutinu, je to malý komín nyní taktéž zacpaný, kterým snad jindy voda do jeskyně vnikala. Asi 8 m za hlavním vchodem přestává klenutí nad námi a ocitli jsme se opět pod širým nebem v jakési kotlině; na všech stranách kolmé skály, největší právě před námi, dosahující výšky 12 m. Není to však konec Šipky, nýbrž rozsáhlý 7—10 m široký průlom klenutí, jehož trosky zčásti posud opodál na hromadě leží.

A hle dva nové naproti nám zející otvory. Rovným směrem vede hlavní chodba více než 30 m dále do skály, tvořící „zadní část“ Šipky, vlevo odbočuje vedlejší nízká, těsná chodba, 15 m dlouhá „Jezevčí díra“, kterouž místy arci obtížně zase na venek přijíti se může. Poboční díra tato má stejný směr se zmíněnou rozšířeninou u hlavního vchodu, možná tedy, že tu vidíme zbytky bývalé mnohem delší chodby, která se s hlavní chodbou pod průlomem křížovala. Podotýkám již teď, že nedaleko Šipky vpravo od vchodu se nalézá „Stará Šipka“, zbořeníště, jak se podobá, jiné jeskyně, do které pro ohromné balvany na sobě ležící není přístupu; vůbec celé okolí Šipky jeví účinky násilných převratů přírodních.

Než vraťme se opět k zadní 4—5 m vysoké chodbě, jejíž bílá, travertinem, tj. sraženou vápencovou kapalinou potažena klenba nám zvěstuje, že jsme v jeskyni krápníkové, druhdy překrásné, nyní již bohužel vydrancované. Na bočních stěnách vidíme ještě zřejmě kusy travertinu, bývalého spodku jeskyňky krápníkové. Levá vyhloubená stěna kloní se ke dnu v ostrém úhlu, kdežto pravá téměř kolmo stojí, z čehož soudíme, že voda, při rozšiřování původní rozpukliny v nynější dosti prostrannou chodbu vlevo skálu rychleji vymílala než na opačné straně. Z toho také zřejmo, jakým směrem vnikající voda se řinula a odkud přicházela.

Šířka zadní chodby obnáší při novém otvoru za propadlinou pouze 4 m a zmenšuje se dále ještě více, načež asi 30 m od hlavního vchodu se počne jeskyně opět šířiti, tvoříc pak na levé straně značný výklenek.

Ještě několik kroků a jsme u konce „Šipky“; na pravo ve stropě šklebí se na nás široký otvor 7 m vysokého komína, jímž slabé paprsky denního světla do tmavé chodby vnikají.

Komín tento byl hlínou a kamením zcela vyplněn a musil býti až na venek prokopán, než jsme mohli v práci dále pokračovati. Privil jsme, že jsme u konce jeskyně; ano u nynějšího konce, jak daleko jsem totiž Šipku prozkoumal. Chodba za komínem vede ještě dále a zdá se býti také prostrannou; rozšiřuje se alespoň, pokud souditi mohu, na východ. Jelikož však práce zde byla příliš obtížná a sporé nálezy nic nového neobsahovaly, přestal jsem tu kopati, ponechávaje úplné dokončení časům budoucím. V přímém směru nemůže jeskyně daleko se prodlužovati, protože tu skála dochází.

Takto vypadá Šipka nyní. Před prokopáním pozůstávala, jak svrchu řečeno, z jediného předního oblouku, za nímž ohromné balvany sesutého klenutí až na zevní povrch klenby strměly, poskytující jezevcům a liškám vítané skryše.

Vnitřní prostor byla také nízký, že člověk jen stěží na některých místech mohl se vzpřímiti. Tu každý pochopí, proč jsem se na „nepatrnou díru“ tuto mohl doptati, byla zapomenutá a nikdo si jí nevšímal.

Když jsem po první návštěvě Šipky odůvodněnou domněnku pronesl, že snad je to část zabořené velké jeskyně, nebylo nikoho, jež by to byl za možné považoval.

Nabyv však kopáním v Čertové díře důkazů, že tam v dobách předhistorických lidé přebývali, najisto očekával jsem důležitých nálezů také v Šipce, která jest mnohem příznivěji položena a také hned u vchodu prostrannější. Bych se dopídl jistoty, přerušil jsem práci v Čertové díře a začal jsem dne 7. května 1879 s pátráním v Šipce. Především jsem nechal hned u vchodu příkop napříč jeskyně až na skalní dno vykopati, bych se o jakosti nánosu přesvědčil.

Pod kamením na povrchu rozházeném viděti bylo 40—60 cm hluboko aluviální čili k novější naplavenině patřící vrstvu černé hlíny, v níž se střepy hliněných nádob, kosti hovězí, jelení a ovčí, pak jelení paroh zpracovaný a malý bronzový dlátek nalézaly.

Hloub následovala 1m mohutná vrstva žluté hlíny s hranatým kamením; hlína se podobala diluviální hlinovici na okolních polích. V hořejší části této vrstvy ležely porůznu nepatrné kůstky, hlouběji vykopána ramenní kost nosorožce, pak části nohy koňské, kost (astagalus) mamutí a polámané kosti fossilní, zkamenělé.

Třetí vrstvou asi 30 cm mocnou tvořil omlutý štěrk vápencový a křemenitý, s hlínou barvy šedé i tmavě smíšený. V této vrstvě nalézaly se rozštípané kosti a zuby jeskynního medvěda, hyeny, koně a tura, kromě toho několik ploských kusů křemence (kvarcitu), patrně lidskou rukou přitesaných a malý kousek spálené kosti. Ještě hloub následovala čtvrtá vrstva hlíny písečnaté bez kostí, pak spečené kamení a konečně živá skála dno jeskyně tvořící. Bylo tudíž rozeznati čtyři jak barvou tak i obsahem lišící se vrstvy.

Soudíce z nalezených zbytků zvířecích, můžeme tvrditi, že nános tento není starší diluvia, můžeme tedy předpokládati, že vrstvy jednotlivé se utvořily v tom pořadí, jak nad sebou leží, že tedy vrchní jest nejmladší, nejspodnější pak nejstarší.

Ve dvou rozličných od sebe oddělených vrstvách objevily se výrobky lidské práce, zcela rozdílné, jež přítomnost pravěkého člověka v dobách od sebe vzdálených dokazují a sice v době předhistorické v užším smyslu, kdy znalost kovů snad již rozšířena byla, pak v době diluviální, dokud ještě zvířata tak zvaná předpotopní v okolí štramberském žila.

Toť výsledek prvního mého kopání v Šipce. Našel jsem, po čem jsem pátral a nebylo více pochybností o důležitosti naleziště tohoto; přičinil jsem se proto, abych co nejrychleji veškeré vrstvy pod klenutím Šipky prozkoumal a takto nové skvělejší důkazy k nepatrným, dřívějším připojil.

Co Štramberák, to advokát dokončení

Bohumil Kresta

*Co tě nepálí, nehas.
Když konáš dobro, konej to tak, aby tvá levice nevěděla, co činí pravice.
Starého vola už těžko naučíš táhnout.
Drž se ševče svého kopyta.
Nejsem tak bohatý, abych mohl kupovat laciné věci.
Kdo neumí strádati, musí často strádati.
Z pilnosti se štěstí rodí, lenost holou bídu plodí.
Když hospodský na křidu dává, to mnohý skáče. Ale když má platit, ošívá se a pláče.
Zakázané ovoce nejvíce chutná.
Kdo rychle soudí, spěchá, aby litoval.
Lepší je menší jistota než velké, ale nejisté sliby.
Lepší vrabec v hrsti než holub na střěše.
Je těžké návykům odvykat.
Všechny srovnává smrt: nerovni se rodíme, rovni umíráme.
Rovné právo není to, kterého všichni užívají, ale to, které bylo stanoveno pro všechny.
Důkaz musí podat ten, kdo tvrdí, ne ten, kdo popírá.
Musíš žít pro druhé, chceš-li žít pro sebe.
Láska je pro všechny stejná.
Láska je jak slza: v oku vzniká, k srdci proniká.
Nechval dne před večerem.
Řekni mi, s kým se přátelíš a já ti povím, jaký jsi.
Kdo ke lži mlčí, svědčí, že souhlasí.
Boží mlýny melou pomalu, ale jistě.
Co je psáno, to je dáno.
Dobrá rada nad zlato.
Doma není nikdo prorokem.
Jablko nepadá daleko od stromu.
Kde není žalobce, není soudce.
Mýliti se je lidské.
Práce kvapná málo platná.
Příležitost dělá zloděje.
Pýcha předchází pád.
Ráno je moudřejší večera.
Světská sláva polní tráva.
Tichá voda břehy mele.
Vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá.*

Mudrosloví předků

Z různých pramenů vybral Bohumil Kresta

1. Láska jako slza se rodí v očích a padá k srdci.
2. Nehraď se plotem, ale hraď se přáteli.
3. Kde je cesta rovná, tam nezajížděj.
4. Při dobré vůli jde vše do hůry.
5. Špatný vozka, který neumí obrátit.
6. Kdyby uměl blázen mlčet, při mudrcích by mohl sedět.
7. Jeden blázen deset jiných nadělá.
8. Dávej s rozumem a beř s pamětí.
9. Co budou od otce vidět, téhož se rády drží děti.
10. Kůň jednou hříbětem, člověk dvakrát dítětem.
11. Za dobré nečekej, za zlé tě nemine.
12. Ne vše doma máš, také lidi potřebuješ.
13. Nebuď lvem v domě svém.
14. Jeden za duchem, druhý za břichem.
15. S každým pěkně, ale ne se všemi důvěrně.
16. Kdo za dveřmi poslouchá, sám o sobě slýchá.
17. Hloupost bývá příčina, že se mnohý vypíná.
18. Člověka po řeči, bylinu po vůni poznáš.
19. V hněvu vyvrě, co na srdci vře.
20. Když vůz namažeš, jako bys třetího koně připráhl.
21. Jedinou ránou dub nepadne.
22. Slova se nepočítají, ale váží.
23. Přátelské služby se neúčtují.
24. Každý ať si zamete před svým prahem.
25. Každé hrábě hrabou k sobě.
26. Hloupost a pýcha na jednom dřevě rostou.
27. Vzácných předků potomek často bývá holomek.
28. Nežli kopí protivníka, horší jazyk falešníka.
29. Kdo mluví, co chce, uslyší, co nechce.
30. Nahého ani sto zbojníků nemůže obrat.
31. Devatero řemesel, desátá bída.
32. Chytrý se chytřejšího obává. Moudrý moudřejšího vyhledává.

